

УДК 343.431-048.66(4-6ЄС)(045)

DOI <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2025.89.4.30>

ДЕЯКІ АСПЕКТИ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ПРОТИДІЇ ТОРГІВЛІ ЛЮДЬМИ В ЄВРОПЕЙСЬКОМУ СОЮЗІ

Поліщук А.А.,

*студентка факультету права та міжнародних відносин
Державного університету «Київський авіаційний інститут»
ORCID: 0009-0004-4620-839X*

Нуруллаєв І.С.,

*доктор юридичних наук, професор,
професор кафедри міжнародного та європейського права
Державного університету «Київський авіаційний інститут»
ORCID: 0000-0002-9658-9432*

Поліщук А.А., Нуруллаєв І.С. Деякі аспекти правового регулювання протидії торгівлі людьми в Європейському Союзі.

У статті досліджуються особливості правового регулювання боротьби з торгівлею людьми в межах Європейського Союзу. Увага зосереджується на аналізі ключових нормативно-правових актів ЄС, спрямованих на запобігання торгівлі людьми, захист прав постраждалих осіб та забезпечення ефективного кримінального переслідування винних. Детально розглядається впровадження Директиви 2011/36/ЄС, яка заклала єдині стандарти криміналізації торгівлі людьми, а також встановила основні принципи надання допомоги та підтримки жертвам.

У статті також проаналізовано діяльність провідних інституцій Європейського Союзу, серед яких Європейський парламент, Європейська комісія та Європол. Висвітлено механізми координації зусиль держав-членів, спрямовані на зміцнення транскордонної співпраці в боротьбі з торгівлею людьми, обмін оперативною інформацією та створення спільних розслідувальних груп. Окрему увагу приділено ролі Координатора ЄС з питань боротьби з торгівлею людьми у впровадженні стратегічних ініціатив та посиленні ефективності взаємодії між національними і європейськими структурами.

Особлива увага у статті присвячена впливу сучасних міграційних криз на тенденції у сфері торгівлі людьми. Зокрема, розглянуто виклики, пов'язані з війною в Україні, конфліктами на Близькому Сході, політичною нестабільністю в окремих регіонах Африки та збільшенням кількості біженців. Наголошено на зростанні вразливості окремих категорій населення, особливо жінок і дітей, до різних форм експлуатації, таких як трудова та сексуальна експлуатація, примусове жебрацтво, використання у злочинній діяльності. Проаналізовано відповідні заходи, вжиті Європейським Союзом, зокрема створення платформ солідарності, ініціатив щодо раннього виявлення жертв, активізацію розслідувань і посилення превентивних заходів.

Окремо підкреслюється важливість активізації транскордонної співпраці між державами-членами ЄС, посилення координації між європейськими інституціями та національними органами влади. Зазначається роль ЄС у розвитку систем раннього виявлення жертв торгівлі людьми, а також впровадження профілактичних заходів у контексті міграційних потоків. Стаття наголошує на необхідності подальшого вдосконалення правових механізмів та узгодження зусиль на регіональному рівні для забезпечення ефективної протидії торгівлі людьми у сучасних умовах.

Ключові слова: торгівля людьми, експлуатація, Європейський Союз, правове регулювання, захист жертв, транскордонна співпраця, міграційна вразливість.

Polishchuk A.A., Nurullaiev I.S. Certain aspects of legal regulation of combating human trafficking in the European Union.

The article explores the specific features of the legal regulation of combating human trafficking within the European Union. The focus is placed on the analysis of key EU legal instruments aimed at

preventing human trafficking, protecting the rights of victims, and ensuring the effective prosecution of offenders. Particular attention is given to the implementation of Directive 2011/36/EU, which established unified standards for the criminalization of trafficking in human beings and set out the basic principles for providing assistance and support to victims.

The article also examines the activities of major European Union institutions, including the European Parliament, the European Commission and Europol. It highlights the mechanisms for coordinating efforts among Member States aimed at strengthening cross-border cooperation, exchanging operational information, and creating joint investigation teams. Additionally, the role of the EU Anti-Trafficking Coordinator in promoting strategic initiatives and enhancing the effectiveness of cooperation between national and European structures is emphasized.

Special attention is devoted to the impact of contemporary migration crises on trends in human trafficking. In particular, the article analyzes challenges associated with the war in Ukraine, conflicts in the Middle East, political instability in parts of Africa, and the growing number of refugees. It emphasizes the increasing vulnerability of specific population groups, especially women and children, to various forms of exploitation, including labor and sexual exploitation, forced begging, and criminal involvement. The measures undertaken by the European Union to prevent the misuse of migration flows for criminal purposes, such as the establishment of solidarity platforms, early victim identification initiatives, and reinforcement of investigative actions, are also examined.

The article also highlights the importance of enhancing cross-border cooperation between EU Member States, strengthening coordination between European institutions and national authorities. It emphasizes the role of the EU in developing systems for the early identification of victims of trafficking, as well as implementing preventive measures in the context of migration flows. The article underscores the need for further improvement of legal mechanisms and the harmonization of efforts at the regional level to ensure effective combat against human trafficking in today's conditions.

Key words: human trafficking, exploitation, European Union, legal regulation, victim protection, cross-border cooperation, migration-related vulnerability.

Постановка проблеми. Торгівля людьми є однією з найбільш небезпечних форм порушення прав людини та транснаціональної злочинності, яка становить серйозну загрозу для індивідуальної безпеки, громадського порядку та міжнародної стабільності. Незважаючи на багаторівневі механізми протидії, проблема залишається актуальною для всіх держав, зокрема й для Європейського Союзу. В умовах глобалізації, економічної нерівності, збройних конфліктів і масштабних міграційних рухів масштаби торгівлі людьми постійно зростають, набуваючи нових форм і механізмів. Ситуація ускладнюється впливом різноманітних міграційних криз, таких як конфлікти на Близькому Сході, в Африці, а також війна в Україні, що призвели до збільшення кількості вразливих до експлуатації осіб на території Європейського Союзу. У цьому контексті актуальним є всебічний аналіз існуючого правового регулювання протидії торгівлі людьми в ЄС, оцінка його ефективності та пошук шляхів удосконалення механізмів захисту прав людини в умовах сучасних міграційних викликів.

Метою дослідження є проаналізувати ключові аспекти правового регулювання торгівлі людьми в Європейському Союзі, дослідити нормативну базу, інституційні механізми та актуальні виклики, пов'язані з сучасними міграційними кризами.

Стан опрацювання проблематики. Проблематика протидії торгівлі людьми досліджувалась у наукових працях як українських, так і зарубіжних вчених. Значний внесок у теоретичне обґрунтування правових аспектів захисту жертв та механізмів кримінального переслідування зробили такі дослідники, як Т.Л. Сироїд, Л.В. Сорока, В.М. Логвиненко, Дж. Солт, Т. Стаммерс, З. Хант та інші. Увага дослідників переважно зосереджувалася на імплементації міжнародних стандартів у національні правові системи та вдосконаленні механізмів міждержавної співпраці у сфері протидії торгівлі людьми.

Виклад основного матеріалу. Упродовж багатьох століть міграційні процеси були невід'ємною складовою розвитку суспільств і, без сумніву, залишатимуться такими і в майбутньому. Проте саме причини, масштаби, характер та наслідки міграції змінюються залежно від історичних етапів та конкретних обставин. Сучасні міграційні рухи, що вирізняються високою інтенсивністю та різноманітністю напрямків, дедалі частіше супроводжуються проявами протиправної діяльності, зокрема торгівлею людьми. Такий тісний зв'язок між міграційними процесами та злочинами

проти особистості становить серйозний виклик не лише для безпеки окремих осіб і регіонів, а й для стабільності міжнародної системи загалом.

Торгівля людьми є однією з найбільш небезпечних форм транснаціональної організованої злочинності, яка порушує основоположні права людини. Вона охоплює різні форми експлуатації, включаючи примусову працю, сексуальне рабство та трудову експлуатацію. Щороку мільйони людей стають жертвами цієї злочинної діяльності, серед яких особливо вразливими є жінки, діти та особи, що шукають притулку. Лише за 2021–2023 роки в Європі зникли понад 51 тисяча неповнолітніх мігрантів, що в середньому становить 47 дітей щодня. Найбільше таких випадків зафіксовано в Австрії та Італії [1]. Європейський Парламент неодноразово наголошував, що торгівля людьми – одна з найнебезпечніших форм злочинності, яка завдає глибокої шкоди як жертвам і їхнім родинам, так і суспільству загалом.

У ситуаціях, коли торгівля людьми заохочується міграційним рухом, вона сприймається як один із наслідків міграції, і деякі автори зазначають у цьому контексті, що торгівля людьми дуже часто є «стратегією економічного виживання» як для самих мігрантів, так і для торговців людьми та контрабандистів. Розглядаючи взаємозв'язок між торгівлею людьми та міграцією, більшість сучасних кримінологічних досліджень зосереджуються на впливі міграції на виникнення, масштаби та динаміку торгівлі людьми в конкретній місцевості. Необхідно також враховувати протилежний напрямок впливу та причинно-наслідкові зв'язки. А саме, найчастіше «попит на дешеву робочу силу, проституцію, організовані форми жебрацтва та інші види нелегальної діяльності можуть стимулювати міграції, які призводять до зростання торгівлі людьми» [2].

Загалом торгівля людьми часто «вписується» у типові міграційні маршрути – з бідніших або економічно нестабільних регіонів до більш розвинених країн світу [3, с. 95]. Проте важливо не ігнорувати й те, як саме обмежувальна міграційна політика ЄС впливає на загострення цієї проблеми. Як зазначає Р. Солт, посилення контролю над міграцією змушує вразливі групи населення шукати нелегальні шляхи переміщення, що підвищує ризики потрапляння в ситуації експлуатації [4, с. 32].

Відповідно до останньої доповіді, присвяченої ситуації з торгівлею людьми в Сербії, сексуальна експлуатація жінок є поширеним явищем як у самій країні, так і за її межами, зокрема в державах-членах ЄС - Австрії, Німеччині, Італії, а також у Туреччині. Окрім цього, діти, переважно з ромських громад, зазнають примусової праці, жебрацтва та залучення до дрібної злочинності. Водночас серед іноземних жертв, виявлених у Сербії, фігурують особи з Албанії, Камеруну, Данії, Малі, Нігерії та Пакистану. Особливу вразливість становлять тисячі мігрантів і біженців із Близького Сходу, Африки та Азії, які опинилися в Сербії транзитом або були змушені там залишитися, часто стаючи потенційними об'єктами експлуатації [5, с. 5]. У більшості міжнародних актів особливий акцент зроблено на захист жінок і дітей – груп, які становлять близько 90% ідентифікованих жертв торгівлі людьми.

Правове регулювання боротьби з торгівлею людьми в межах Європейського Союзу спирається як на внутрішнє законодавство ЄС, так і на міжнародні договори, які встановлюють глобальні стандарти у цій сфері. Одним із базових документів є Протокол щодо попередження і припинення торгівлі людьми, особливо жінками і дітьми, та покарання за неї, який доповнює Конвенцію ООН проти транснаціональної організованої злочинності 2000 року, так званий Палермський протокол. Цей Протокол відіграє ключову роль у формуванні сучасного підходу до протидії торгівлі людьми, оскільки встановлює міжнародно визнане визначення цього злочину та визначає зобов'язання держав щодо криміналізації таких дій, захисту потерпілих і зміцнення міжнародної співпраці. Згідно зі статтею 3 Протоколу, торгівля людьми охоплює дії з вербування, перевезення, приховування або отримання осіб із застосуванням сили, обману, зловживання владою чи уразливістю з метою подальшої експлуатації [6]. Саме це визначення лягло в основу законодавства ЄС, зокрема Директиви 2011/36/ЄС.

Палермський протокол виділяє три ключові компоненти торгівлі: дії, засоби та мету. Дії охоплюють такі діяння, як вербування, транспортування, переховування чи утримування особи; засоби – це використання сили, примусу, погроз або обману; а мета полягає безпосередньо в експлуатації - трудовій, сексуальній, у формі рабства чи вилучення органів [7].

Європейський Союз та його держави-члени також приєдналися до низки багатосторонніх міжнародних договорів, які містять зобов'язання щодо боротьби з торгівлею людьми. Серед них – Європейська конвенція з прав людини (1950 р.), яка у статті 4 прямо забороняє рабство

та примусову працю; Конвенція Ради Європи про боротьбу з торгівлею людьми (2005 р.), що доповнює стандарти ООН і приділяє особливу увагу захисту прав жертв; конвенції Міжнародної організації праці № 29 і № 105, присвячені боротьбі з примусовою працею; а також Конвенція ООН про права дитини, яка визнає захист дітей від торгівлі людьми як безумовне зобов'язання держав-учасниць.

У цьому контексті Європейський Союз послідовно формує комплексну правову і політичну систему протидії торгівлі людьми, в якій на перший план виходить не лише боротьба зі злочинністю, а й захист гідності, прав і свобод постраждалих осіб. Ця система ґрунтується як на основоположних актах ЄС, зокрема Хартії основних прав Європейського Союзу (2000 р.) та Договорі про функціонування ЄС (2009 р.), так і на низці спеціалізованих директив [8, с. 43].

Одним із важливих нормативних актів ЄС у сфері боротьби з торгівлею людьми є Директива Ради 2004/81/ЄС від 29 квітня 2004 року, яка регулює порядок надання дозволу на проживання громадянам третіх країн, що стали жертвами торгівлі людьми або незаконної імміграції, за умови їхньої співпраці з компетентними органами. Потерпілі особи отримують період для прийняття рішення про співпрацю, а в разі позитивної оцінки їхньої участі у розслідуванні – доступ до ринку праці, професійної освіти та навчання відповідно до національного законодавства [9].

Значну роль у цій системі відіграє також Директива 2009/52/ЄС Європейського парламенту та Ради від 18 червня 2009 р., яка встановлює мінімальні стандарти санкцій проти роботодавців, які незаконно наймають громадян третіх країн. Метою цього акта є боротьба з нелегальною імміграцією, що нерідко супроводжується елементами торгівлі людьми. Документ зобов'язує держави-члени впроваджувати ефективні штрафи та інші заходи щодо порушників [10].

Ключовим елементом правової бази Європейського Союзу у сфері протидії торгівлі людьми є Директива 2011/36/ЄС, яка замінила попереднє Рамкове рішення Ради, спрямоване на імплементацію положень Палермського протоколу. Вона зобов'язує держави-члени вживати необхідних заходів для криміналізації визначених форм експлуатації. Відповідно до статті 2(3) Директиви, поняття «експлуатація» охоплює сексуальну експлуатацію, примусову працю, рабство або практики, подібні до рабства, а також вилучення органів. На відміну від Палермського протоколу чи Конвенції Ради Європи, Директива розширює це визначення, включаючи й інші форми експлуаторської поведінки, зокрема експлуатацію злочинної поведінки або використання особи з метою вигоди від її поведінки. Таким чином, Директива 2011/36/ЄС демонструє прагнення ЄС враховувати специфіку національного контексту кожної держави-члена та запобігати потенційним труднощам у тлумаченні поняття «експлуатація» як на рівні національних судів, так і Суду Європейського Союзу (CJEU) [11].

Важливою особливістю Директиви 2011/36/ЄС є положення статті 5, згідно з яким відповідальність за злочини, пов'язані з торгівлею людьми, може покладатися не лише на фізичних, а й на юридичних осіб. Держави-члени зобов'язані забезпечити правові механізми для притягнення до відповідальності компаній та організацій, зареєстрованих або діючих на їхній території, якщо вони причетні до вчинення таких злочинів, як торгівля людьми. Крім того, статті 11 і 12 Директиви встановлюють обов'язок держав-членів надавати комплексну допомогу й захист потерпілим, зокрема шляхом скорочення кількості повторних допитів, використання дистанційних технологій під час дачі показань, а також особливого захисту вразливих категорій осіб. Загалом, Директива 2011/36/ЄС представляє цілісну й багаторівневу стратегію боротьби з торгівлею людьми, яка включає не лише точне правове визначення цього явища, а й механізми ідентифікації жертв і переслідування винних осіб, як фізичних, так і юридичних, відповідно до принципів міжнародного права [11].

Особливу увагу до людського виміру проблеми приділено в Директиві 2012/29/ЄС, яка встановлює єдині мінімальні стандарти щодо прав, підтримки та захисту жертв злочинів у всіх країнах ЄС. Жертвам гарантується доступна та зрозуміла комунікація з органами влади, право на переклад, інформація про перебіг справи, можливість подати скаргу, а також підтримка з боку спеціалізованих служб. Усе це формує чіткий сигнал: у центрі європейської політики – людина, її гідність, безпека та право на справедливість [12].

Суттєвим досягненням Європейського Союзу у сфері протидії торгівлі людьми стало ухвалення Стратегії ЄС на 2021–2025 роки [13], яка передбачає всебічне реагування на це явище – від профілактики та зменшення попиту до підтримки жертв і переслідування винних. З огляду на те, що торгівлею людьми часто займаються організовані злочинні угруповання, стратегія тісно

пов'язана з ініціативами ЄС щодо боротьби з організованою злочинністю. У її основі лежать положення Директиви 2011/36/ЄС, а пріоритетами визначено: зниження попиту на експлуатацію, руйнування кримінальних бізнес-моделей, посилення спроможності системи правосуддя, захист і підтримку жертв, з особливим фокусом на жінках і дітях, та розвиток міжнародної співпраці. Документ підкреслює прагнення ЄС до комплексної, людиноцентричної політики, що поєднує ефективну боротьбу зі злочинством і забезпечення прав потерпілих.

У відповідь на масштабну міграційну кризу, спричинену війною в Україні, Європейський Союз у 2022 році представив Загальний план боротьби з торгівлею людьми, спрямований на захист осіб, які рятуються від конфлікту [14]. План був ухвалений у межах Платформи солідарності ЄС (на підставі Рішення (ЄС) 2022/382) і базується на Стратегії ЄС щодо боротьби з торгівлею людьми на 2021–2025 рр., а також положеннях Директиви 2011/36/ЄС. Серед основних цілей Плану – підвищення обізнаності про ризики торгівлі людьми, створення гарячих ліній допомоги, профілактика злочинів, посилення роботи правоохоронних органів, а також раннє виявлення, підтримка та захист потенційних жертв, зокрема в Україні та Молдові. Реалізація Плану покладена на Координатора ЄС з питань боротьби з торгівлею людьми, який діє у співпраці з національними доповідачами, механізмами держав-членів та агентствами ЄС. Завдання Координатора полягає не лише в координації зусиль, а й у моніторингу імплементації стратегії та розвитку політики ЄС у цій сфері.

Торгівля людьми залишається однією з найсерйозніших загроз для Європейського Союзу та є пріоритетом у діяльності Європолу та правоохоронних органів держав-членів. Це також ключовий напрямок роботи Європейської міждисциплінарної платформи проти злочинних загроз (ЕМРАСТ), яка формує політичні цикли ЄС у сфері боротьби з організованою міжнародною злочинністю. У рамках Пріоритетів ЄС у боротьбі з організованою злочинністю на 2022–2025 роки (прийнятих 26 травня 2021 р.), торгівля людьми визначена як окрема сфера реагування. Передбачені заходи включають: ліквідацію злочинних мереж, які експлуатують людей для сексуальної, трудової чи кримінальної діяльності; притягнення до відповідальності осіб, які застосовують насильство або погрози проти жертв і їхніх родин; викриття тих, хто вводить жертв в оману через маніпуляції статусом шукача притулку; а також боротьбу з вербуванням через Інтернет і протидію діяльності цифрових посередників, які сприяють експлуатації [15].

У період із 2018 по 2023 рік у межах ЕМРАСТ було здійснено 5555 арештів, проведено 4690 розслідувань, вилучено готівку на суму понад 39 мільйонів євро та виявлено 29 333 жертв торгівлі людьми. Лише у 2023 році було виявлено 7536 жертв, зафіксовано 430 арештів і вилучено 583 000 євро готівкою. Серед найпомітніших успіхів – операція Global Chain, спрямована на боротьбу зі злочинними мережами, що експлуатують осіб із Південної Америки, Азії, Африки, Західних Балкан та України. У результаті операції було виявлено 1426 потенційних жертв та заарештовано 212 осіб [16].

23 квітня 2024 року Європейський парламент ухвалив переглянуту Директиву ЄС про боротьбу з торгівлею людьми, зробивши важливий крок у посиленні захисту дітей, які стають жертвами цього злочину [17]. Актуальність змін підтверджується даними, згідно з якими 15% зареєстрованих жертв торгівлі людьми в ЄС становлять діти [18]. Перегляд Директиви враховує численні ініціативи правозахисних організацій, зокрема Eurochild та Hope and Homes for Children, і зобов'язує держави-члени впроваджувати конкретні заходи для запобігання експлуатації дітей. Основна увага в новій редакції приділяється створенню прозорих, гармонізованих механізмів раннього виявлення жертв, посиленню транскордонного співробітництва та уніфікації підходів на рівні ЄС. Директива гарантує надання жертвам безпечного житла, медичної допомоги, доступу до освіти та соціальної підтримки. Важливо, що до переліку форм експлуатації тепер включено також незаконне усиновлення, що відображає актуальні ризики у сфері захисту дітей.

Переглянута Директива ЄС про боротьбу з торгівлею людьми також звертає особливу увагу на вразливість дітей, які перебувають у житлових або закритих установах, підкреслюючи, що вони можуть стати жертвами торгівлі як під час, так і після розміщення. У зв'язку з цим, держави-члени закликаються до розробки національних планів захисту, спрямованих на запобігання торгівлі дітьми в таких умовах. Згідно з положеннями Директиви, будь-які обмеження свободи дитини з метою її захисту мають бути виключно необхідними, пропорційними та виправданими інтересами самої дитини.

У червні 2024 року Європейський Союз ухвалив рішення розширити перелік форм експлуатації, які підпадають під дію законодавства ЄС про боротьбу з торгівлею людьми. До нього було

офіційно включено експлуатацію через сурогатне материнство, примусові шлюби та незаконне усиновлення. Крім того, свідоме використання послуг, наданих жертвами торгівлі людьми, тепер кваліфікується як кримінальний злочин і підлягає ефективним, пропорційним та стримуючим покаранням. Координацію цих зусиль здійснює Координатор ЄС з питань боротьби з торгівлею людьми, Діана Шмітт, яка відповідає за посилення співпраці між інституціями ЄС, агентствами, державами-членами та міжнародними партнерами, а також за розробку та удосконалення політики ЄС у цій сфері [19].

Висновки. Таким чином, правове регулювання боротьби з торгівлею людьми в Європейському Союзі відзначається системним, багаторівневим підходом та орієнтацією на комплексне реагування на одну з найбільш небезпечних форм транснаціональної злочинності. ЄС сформував міцну нормативну базу, що постійно удосконалюється через ухвалення спеціалізованих директив, стратегій і політичних ініціатив, орієнтованих на виклики сучасності та нові прояви експлуатації.

Одним із важливих здобутків стало поступове розширення сфери захисту прав жертв торгівлі людьми, посилення профілактичних заходів, транскордонної співпраці та зміцнення інституційних механізмів держав-членів. Усі основні документи ЄС, зокрема переглянута Директива ЄС про боротьбу з торгівлею людьми та Стратегія на 2021–2025 роки, спрямовані на утвердження людиноцентричного підходу, де в центрі уваги – гідність, безпека та права постраждалих осіб.

Очевидно, що сьогодні Європейський Союз опинився перед непростим вибором: з одного боку - прагнення зберегти свободу глобального переміщення людей, товарів і капіталу як одну з головних демократичних цінностей, а з іншого - необхідність стримувати хвилі економічних мігрантів і шукачів притулку. Водночас варто зауважити, що спроби захистити національну безпеку шляхом запровадження численних обмежень нерідко дають зворотний результат - вони підвищують ризики для самих мігрантів, а також опосередковано загрожують стабільності як окремих країн, так і міжнародної спільноти загалом.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. A cross-border journalism project investigating missing child migrants in Europe. *Lost in Europe*. URL: <https://lostineurope.eu/investigations/data-and-statistics-investigations/more-than-50-000-unaccompanied-child-migrants-have-gone-missing-after-arriving-in-europe>.
2. M. Počuča, J. Matijašević. Migrations and Their Effect on Human Trafficking – Security Challenges for the European Union. *Studia Europejskie. Studies in European Affairs*. 2021. URL: <https://journalse.com/pliki/pw/3-2021-Pocuca.pdf>.
3. E. Morawska. Trafficking into and from Eastern Europe. *Willan Publishing Devon*. 2007.
4. J. Salt. Trafficking and human smuggling: a European perspective, “International Organization for Migration special issue”. No. 1/2000.
5. Trafficking in Persons: Serbia, Anti-Trafficking Action. *State Department*. 2020.
6. Protocol to Prevent, Suppress and Punish Trafficking in Persons Especially Women and Children, supplementing the United Nations Convention against Transnational Organized Crime: від 15.11.2000. URL: <https://www.ohchr.org/en/instruments-mechanisms/instruments/protocol-prevent-suppress-and-punish-trafficking-persons> (дата звернення: 25.04.2025).
7. Noble Po-Kan Lo. Hong Kong anti-human trafficking framework: what lessons can be learned from Europe?. *Front. Sociol. Sec. Sociology of Law*. URL: <https://www.frontiersin.org/journals/sociology/articles/10.3389/fsoc.2024.1395907/full>.
8. Сироїд Т.Л. Організаційно-правовий механізм протидії злочину торгівлі людьми в Європейському Союзі 2022 Протидія злочинності: проблеми практики та науково-методичне забезпечення.. *Південноукраїнський правничий часопис*. URL: http://www.sulj.oduvs.od.ua/archive/2022/4/part_3/8.pdf.
9. Council Directive 2004/81/EC of 29 April 2004 on the residence permit issued to third-country nationals who are victims of trafficking in human beings or who have been the subject of an action to facilitate illegal immigration, who cooperate with the competent authorities. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:32004L0081> (дата звернення: 25.04.2025).
10. Directive 2009/52/EC of the European Parliament and of the Council of 18 June 2009 providing for minimum standards on sanctions and measures against employers of illegally staying

- third-country nationals. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A32009L0052> (дата звернення: 25.04.2025).
11. Directive 2011/36/EU of the European Parliament and of the Council of 5 April 2011 on preventing and combating trafficking in human beings and protecting its victims, and replacing Council Framework Decision 2002/629/JHA. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/en/TXT/?uri=CELEX:32011L0036> (дата звернення: 25.04.2025).
 12. Directive 2012/29/EU of the European Parliament and of the Council of 25 October 2012 establishing minimum standards on the rights, support and protection of victims of crime, and replacing Council Framework Decision 2001/220/JHA. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/en/TXT/?uri=CELEX%3A32012L0029> (дата звернення: 25.04.2025).
 13. EU Strategy on Combatting Trafficking in Human Beings (2021-2025). *European Commission*. URL: https://home-affairs.ec.europa.eu/policies/internal-security/organised-crime-and-human-trafficking/together-against-trafficking-human-beings/eu-strategy-combatting-trafficking-human-beings-2021-2025_en.
 14. A Common Anti-Trafficking Plan to address the risks of trafficking in human beings and support potential victims among those fleeing the war in Ukraine. URL: https://home-affairs.ec.europa.eu/system/files/2022-05/Anti-Trafficking%20Plan_en.pdf (дата звернення: 25.04.2025).
 15. EU Policy Cycle – EMPACT. *Europol*. URL: <https://www.europol.europa.eu/crime-areas-and-trends/eu-policy-cycle-empact> (дата звернення: 25.04.2025).
 16. 1 426 potential victims identified in global operation against human trafficking. *Europol*. URL: <https://www.europol.europa.eu/media-press/newsroom/news/1-426-potential-victims-identified-in-global-operation-against-human-trafficking>.
 17. Amending Directive 2011/36/EU on preventing and combating trafficking in human beings and protecting its victims. URL: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=OJ:L_202401712 (дата звернення: 23.04.2024).
 18. Trafficking in human beings statistics. *Eurostat*. URL: https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Trafficking_in_human_beings_statistics.
 19. The EU's work to combat human trafficking. *European Council*. URL: <https://www.consilium.europa.eu/da/eu-against-human-trafficking/>.